

Dialogbaseret planlægning - perspektiver og metode

Lektor Lone Søderkvist Kristensen
Københavns Universitet
lokr@life.ku.dk

Nye metoder til planlægning i det åbne land har længe været efterspurgt, dels fordi den kontekst, der skal planlægges for, er i forandring, dels fordi den formelle planlægning i mange tilfælde ikke er tilstrækkelig til at opfylde de konkrete planbehov. I projektet DIAPLAN har 4 kommuner sammen med forskere fra Københavns Universitet, og med støtte fra Realdania, FriLuftsrådet og Region Sjælland arbejdet sammen om at udvikle nye modeller for planlægningen i det åbne land. Også Videncentret for Landbrug og Syddansk Universitet har indgået i samarbejdet. Med nye modeller menes både metoder og tilgange til udformning og gennemførelse af planer, men også specifikke forslag til indretning af fremtidens landskaber.

De fire kommuner har hver deltaget med et konkret planprojekt, de gerne ville have udviklet, og disse har udgjort DIAPLANs omdrejningspunkt eller laboratorium. Planprojekterne er: Lokalpark for Sønder-

lem Vig og Flyndersø (Skive), Landsby og landskab (Morsø), Landbrugets fremtid i Jammerbugt (Jammerbugt) og GeoPark Odsherred (Odsherred). Tilsammen udgør de fire projekter eksempler på tværfaglige planprojekter for det åbne land, som i disse år vinder øget udbredelse i de danske kommuner. Projektet startede i 2010 og afsluttes i 2013.

Den ændrede plankontekst handler blandt andet om, at det åbne land er i forandring, og at de jordbrugsmæssige interesser ikke længere er de eneste interesser, der gør krav på det åbne land. I dag spiller bosætning, rekreation, turisme, natur- og vandinteresser mv. en stigende rolle samtidig med jordbruget undergår en differentieret udvikling, hvor nogle bedrifter udvikler sig til meget store brug, med eller uden husdyr, andre til hobby/deltidsbrug og atter andre satses på økologisk produktion og/eller mere ekstensive produktionsformer. Hertil kan tilføjes demografiske forandringer, der

betyder, at nogle dele af det åbne land oplever en kraftig fraflytning, hvorimod andre oplever tilflytning, afhængig af nærhed til arbejdspladser og uddannelsessteder, men også afhængig af områdernes landskabelige kvaliteter. Opsummeret betyder dette, at det åbne land i dag undergår en differentieret udvikling, som planlægningen kan og bør forholde sig til.

På plansiden kan man også sige, at konteksten er blevet ændret i og med, at ansvaret for planlægning af det åbne land i forbindelse med strukturreformen er blevet flyttet fra det regionale niveau til det kommunale. Dette betyder dels, at der kan planlægges i en anden skala i det åbne land end tidligere, men også at der kan skabes en bedre sammenhæng mellem land og by, fordi kommunerne nu har planansvaret for begge planområder.

Vores udgangspunkt for udvikling af nye metoder til planlægning i det åbne land er således de ændrede kontekster, men

også en kritik af den eksisterende planlægning, som næsten udelukkende har været baseret på en re-aktiv og sektororienteret tilgang uden opmærksomhed på det stedsspecifikke og de landskabelige helheder, og hvor borgerne primært er kommet til orde i klassiske høringer. Ambitionen i DIAPLAN har derfor været at udvikle en planlægning, der er proaktiv, samarbejdsdrevet og strategisk, og som tager udgangspunkt i landskabelige helheder, inklusive landskabets specifikke kvaliteter og udfordringer.

Det strategiske aspekt handler om at beslutte sig for en udviklingsretning og at få de mange berørte aktører, der som udgangspunkt har hvert deres beslutningsunivers, til at bevæge sig i denne retning. En strategisk plan ses således som en ramme for handling, og dens indhold består hovedsagelig af mål og konkrete visioner (verbale og rumlige), som er retningsgivende frem for bestemmende. Det sidste står i modsætning til traditionelle planer, der som regel er bestemmende i deres indhold. Succeskriteriet for en strategisk plan er derfor især, om planen har været god som reference for de mange efterfølgende processer omkring konkrete projekter og beslutninger.

Udover de ovenstående betragtninger om strategiske planer, har vi i projektet været inspireret af den engelske planlægningsforsker Patsy Healey, som anlægger et kommunikativt perspektiv på den strategiske og samarbejdsdrevne planlægning. I denne tilgang ses planlægning både som en form for konflikt-håndtering og som en fælles

skabelse af 'stedet', og den indebærer, at de, der bliver berørt af planerne, involveres i processerne. Planlægningen fungerer således som en arena for diskussion af de interesser og værdier, der er i spil og som arnested for nye ideer til forandring. I de konkrete planprojekter, der har indgået i DIAPLAN, har et centralt emne derfor været, hvordan man skaber gode arenaer for diskussioner og udformer processer, hvor borgere og andre aktører tidligt og aktivt bliver inddraget i planprocesserne. Men der har også været fokus på at bringe forskellige videnformer, både lægmands og forskellige fagprofessionelles viden, sammen i en konstruktiv dialog.

I arbejdet med at udforme de konkrete landskabsstrategier har vi igen hentet inspiration fra Patsy Healey, som fremhæver, at der normalt indgår fire dimensioner i udvikling af en strategi: 1) Mobilisering af interesse for 'helheden', 2) Afdækning af plankonteksten, 3) Mobilisering og kvalificering af viden samt 4) Udvikling af strategiske rammer og udvælgelse af konkrete handling og projekter. I de konkrete planprojekter har vi eksperimenteret med forskellige måder at arbejde med de 4 dimensioner på. Disse har bl.a. indeholdt teaterworkshop, fortælleworkshop, foredrag, forskellige former for ekskursioner, interviewundersøgelse, gruppearbejde og forskellige typer af guidede processer.

De foreløbige erfaringer fra arbejdet med de fire planprojekter har vist os tre ting. For det første er en landskabsstrategi med et kombineret lokalt og kommunalt ejerskab et nyttigt redskab til at koordinere og

kombinere tiltag. Man kan imidlertid ikke på forhånd vide, hvor langt man kan nå i processen med hensyn til enighed og ambitioner om fælles mål. For det andet er det ressourcekrævende at deltage i et strategiarbejde. Det er således en forudsætning, at der både i lokalsamfundet og i kommunen er villighed til at investere tid og midler i strategiprocesen. Lykkes det, kan man til gengæld være sikker på, at strategien er landtidsholdbar og 'selvsmørende' i den forstand, at der i processen er igangsat initiativer, som medvirker til at implementere strategien, og som sørger for, at den løbende videreudvikles. For det tredje er det klart, at man ikke kan løse alle konflikter og sikre alle værdier med landskabsstrategier. Landskabsstrategier kan således ses som et supplement til den generelle regulering i det åbne land, et redskab som kan medvirke til at integrere mål og midler i kommuneplanlægningen og landdistriktpolitikken og sætte diskussionen af det åbne lands udvikling, i en konkret kontekst, på dagordenen. ■